

MUSTA JÄÄ

Suomi, 2007

Ohjaus ja käsikirjoitus:

Petri Kotwica

Näyttelijät: Outi Mäenpää, Ria Kataja, Martti Suosalu, Ville Virtanen ja Sara Paavolainen

Levittäjä: Sandrew Metronome Distribution Finland

Ikäraja: K15

Kesto: 107 min.

Genre: draama

Koulukinon materiaali on tehty lukiolaisille.

Oppimateriaalin teemoja: valkokankaan filosofiaa, filosofinen etiikka

Musta jää on Petri Kotwicin käsikirjoittama ja ohjaama psykologinen kolmiodraama, jossa kaksi vahvaa naista joutuu vastakkain taistellessaan samasta miehestä.

Opettajalle:

Oppimateriaalin tehtäviä voi käyttää lukion filosofian kurssien yhteydessä, erityisen hyvin ne soveltuvat toisen kurssin etiikan ja moraalin kysymysten käsittelyyn. Elokuva voi käyttää tunnilla opittujen tietojen soveltamisessa. Oppilaat pääsevät esimerkiksi etsimään yhteyksiä filosofian historian ja nykykulttuurin ilmiöiden välillä sekä soveltamaan filosofisia ongelmia ja filosofian käsitteitä elokuvasta puhumiseen. Oppimateriaalin laadinnassa on käytetty muun muassa Timo Airaksisen oppikirjaa *Lukion filosofia. Filosofisen etiikan perusteet*.

Ennen elokuvaa

Lukekaa seuraava kuvaus elokuvasta. Mitä moraalisia ja eettisiä kysymyksiä elokuvan tarinasta voisi nostaa esiin. Pitäkää nämä kysymykset mielessänne elokuvaa katsoessanne ja kiinnittäkää huomiota niiden käsittelyyn ja pohdintaan elokuvassa.

"Musta jää on jännitteellinen draama kahden naisen epätodennäköisestä ystävytydestä. Tapahtumapaikka on Helsinki lähiympäristöineen. Keskushenkilöt Saara ja Tuuli ovat vastustamattomia ja vaikeasti ennustettavia naisia. Saara on pian neljäkymmentä täyttävä gynekologi. Hän on naimisissa Leon kanssa, joka on arkkitehti ja yliopiston lehtori. Saara epäilee miestänsuhteesta toiseen naiseen. Tuuli on 25-vuotias arkkitehtiopiskelija, jonka miesystävä on hänen opettajansa, Leo. Kaikki olisi hyvin, jos Leossa vain olisi tarpeeksi miestä selvittää asiansa hänen "melkein entisen" vaimonsa kanssa."

www.ses.fi/fi/elokuva.asp?id=752

VALKOKANKAAN FILOSOFIAA

1.a

Opetussuunnitelmassa asetetaan filosofian opetukselle seuraavanlaisia tavoitteita:

"Filosofian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja
- osaa jäsentää puhetta ja tekstiä käsitteellisesti sekä tunnistaa väitteitä ja niiden perusteluja
- ymmärtää erilaisten filosofisten käsitysten perusteluja sekä pystyy keskustelemaan niistä johdonmukaisesti ja järkevästi
- hallitsee yleisivistävät perustiedot sekä filosofian historiasta että nykysuuntauksista ja osaa suhteuttaa niitä yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöihin"

Pohtikaa yhdessä näitä tavoitteita ja miettikää mitä elokuvista voisi olla näiden tavoitteiden saavuttamisessa. Millaista voisi olla filosofia filmissä? Keskustelkaa miten elokuvien avulla voidaan pohtia filosofian kysymyksiä. Keksittekö esimerkkejä erityisen "filosofista" elokuvista?

Filosofian yhdistämisestä elokuvaan enemmänkin kiinnostuneet voivat tutustua esimerkiksi kirjaan *Film Theory and Philosophy*.1997. Toim. Richard Allen & Murray Smith. Oxford, New York: Oxford University Press.

1.b

Keskustelkaa miksi filosofian opiskelu on tärkeää. Pohtikaa miten filosofian ja suurten filosofien ajattelun tuntemisella on hyötyä esimerkiksi juuri elokuvien katsomisessa ja niiden ymmärtämisessä

Opetussuunnitelmassa filosofian opetuksen sisältöjä kuvataan seuraavasti:

"Filosofinen ajattelu käsittelee koko todellisuutta, sen monimuotoista hahmottamista sekä ihmisen toimintaa siinä. Filosofian erityisluonne on sen tavassa jäsentää ongelmia käsitteellisesti, järkiperäisesti ja keskustellen. Filosofian opiskelu lukiossa tukee opiskelijoiden yksilöllistä kehitystä ja edistää yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia, joita tarvitaan muuttuvassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa. Filosofiasa opiskeltavat tiedolliset kokonaisuudet ovat välttämättömiä kulttuuriperinnön ja nykykulttuurin ymmärtämiseksi.

Filosofian käytännön merkitys perustuu siihen, että opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Tietojen ja taitojen erikoistumisen vastapainona filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajempia käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä. Se auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset todellisuudesta, arvoista ja normeista voivat muodostaa keskenään johdonmukaisia kokonaisuuksia tai olla keskenään ristiriidassa. Filosofia kehittää arvostelukykyä.

Filosofian opetus edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofiasa annetaan runsaasti tilaa opiskelijoiden yksilöllisten näkemysten muodostamiselle. Kun opiskelijat paneutuvat filosofian peruskysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeitakin ongelmia. Filosofian opiskelu tukee oppilaiden kasvua aktiivisiksi, vastuullisiksi ja suvaitsevaisiksi kansalaisiksi."

Elokvat, kuten muukin taide, käsittelevät usein elämän suuria kysymyksiä ja perusasioita jotka ovat filosofisen pohdinnan ydinaluetta. Elokvista voi löytää hyviä havainnollistavia esimerkkejä filosofisten ongelmien konkretisoimiseksi ja se voi ruokkia omaa filosofista ajattelua ja herättää pohtimaan näitä kysymyksiä. Mustan jään kohdalla erityisesti filosofisen etiikan kysymykset nousevat selkeästi esiin ja elokuvan kautta niitä on helpompi jäsentää ja käsitellä.

Filosofinen voidaan myös nähdä elokuvataiteen tapaan luovana toimintana, joka tähtää tekemiseen, rakentamiseen ja uudistamiseen. Filosofiset suuntauksut kuten elokuvatkin heijastelevat aikakauden ja kulttuurin ongelmia, pyrkimyksiä ja arvoja. Parhaimmillaan sekä filosofia että taide auttavat meitä ymmärtämään itseämme ja maailmaa paremmin.

Suurien filosofien ajatuksiin oppilaat tutustua esimerkiksi Esa Saarisen teoksen *Filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin* (2005. Helsinki: WSOY) avulla. Voitte myös yhdessä pohtia miten eri filosofien ajattelu näkyy näkemissänne elokuvissa ja mitä filosofisia käsitteitä ja esimerkkejä niistä voisi poimia. filosofian olemusta voi pohtia pidemmälle muun muassa Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin

teoksen *Mitä filosofia on?* (1993 Helsinki: Gaudeamus.) johdattamana.

Alkuun pääsee myös oppikirjojen avulla (esimerkiksi Jussi Kotkavirran ja Seppo Nyssösen *Ajatus. Johdatus filosofiaan*. 1999. Helsinki: WSOY.)

Filosofien esittelyjä ja filosofian käsitteitä löytyy kätevästi *Filosofian sanakirjasta* (1999. Helsinki: WSOY).

2.

Mustan jään käsikirjoittaja-ohjaaja Petri Kotwica on opiskellut myös teoreettista filosofiaa. Keskustelkaa miten tämä näkyy elokuvassa vai näkyykö se? Kuvitelkaa olevanne elokuvantekijöitä, miten kiteyttäisitte oman elokuvanteon filosofianne?

Kotwica hautoi elokuvaa ja sen aihetta kuusi vuotta. Elokuva onkin loppuun asti harkittu kokonaisuus, jossa näkyy filosofian ja maailmankatsomuksen painotus. Ohjaaja on kuvannut omaa elokuvanteon filosofiaansa seuraavasti:

"Elokuviissani täytyy olla kyse vakavista asioista ja moraalista. Muuten elokuva on humpuukia ja huijausta veronmaksajien rahoilla. Elokuvan tekeminen ei voi olla verrattavissa viihteeseen, jossa olennaista on tuottaa rahaa tekijöille, Kotwica toteaa.

Tykkään katsoa viihdettä mutten sulata sitä että siihen menee niin monta veronmaksajan kolikkoa. Jerry Cotton ja Aku Ankka tehdään molemmat kynällä, mutta eivät niiden tekijät saa fyrkkaa samasta lähteestä, hän jatkaa.

Elokuvan takana täytyy olla teoreettinen mahdollisuus aiheuttaa jollekin jotain hyvää. Vaikkapa kertoa siitä ettei hän ole yksin ongelmansa kanssa tai antaa impulssi nauraa jollekin mitä on pitänyt siihen asti lähinnä vaivaannuttavana."

(Lähde Elina Melamiehen artikkeli *Koti-ikävästä Mustaan jäähän*: <http://www.kainuunsanomat.fi/verkkolehti/naytelehti/1475585.htm>)

Voitte myös keskustella yhdessä ohjaajan tavoitteista ja elokuvanteon päämääristä ja pohtia miten hyvin hän on ne mielestänne saavuttanut.

Maisema mielentilana

1.a

Miten maisemaa, ympäristöä ja luontoa käytetään elokuvassa? Keskustelkaa millaisen tunnelman miljöö luo, mitä mielikuvia ja tunnelmia maisema herättää?

Elokuvan hyinen talvitunnelma, lumiset maisemat ja jäinen luistinrata luovat puitteet kylmettyneiden tunteiden kuvaukselle. Luonnon ja maiseman käyttäminen henkilöiden mielentilan ja tunteiden ilmasijana on usein käytetty elokuvallinen keino. Elokuvassa voidaan näin miljööllä luoda fyysisen paikan lisäksi mielenmaisemaa.

Helsingin maisemiin ja niiden merkityksiin valkokankaalla voi lukea lisää Sirpa Tanin kirjasta *Kaupunki Taikapeilissä. Helsinki-elokuvien mielenmaisemat – maantieteellisiä tulkintoja*. (1995).

FILOSOFINEN ETIIKKA

Etiikka on osa filosofian käytännöllistä näkökulmaa maailman tutkimiseen. Filosofinen etiikka pyrkii selvittämään mitä on oikea ja väärä, hyvä ja paha, tarkastellaan moraalisia arvoja sekä pohditaan miten nämä liittyvät toisiinsa. Etiikan tutkimus koostuu etiikan eri osa-alueiden tarkastelusta.

1.a

Selittäkää seuraavat filosofisen etiikan osa-alueet:

- Seurausetiikka (tutkii arvoja, utilitarismi on sen yksi muoto)
- Deontologia (tutkii oikeuksia ja velvollisuuksia)
- Hyve-etiikka (pohtii persoonan myönteisiä luonteenpiirteitä, hyveitä)

1.b

Filosofinen etiikka voidaan myös jakaa metaetiikkaan ja normatiiviseen etiikkaan. Mitä niillä tarkoitetaan?

Normatiivinen etiikka antaa normeja, pohtii ja perustelee siis mikä on oikein ja väärin ja mitä normeja tulisi noudattaa. Kyseessä on siten käytännön näkökulma. Normatiiviset teoriat ovat käsityksiä, jotka määräävät moraalialia. Metaetiikka tarkastelee eettisten teorioiden rakennetta ja eettisiä käsitteitä mutta ei pyri luomaan säännöstöjä. (Määttänen, Pentti 2003: *Filosofia. Johdatus peruskysymyksiin*. Helsinki: Gaudeamus).

Miten voi elää hyvin? – hyve-etiikka

1.a

Keskustelkaa yhdessä miten voidaan määritellä hyvä ja paha, millainen on hyvä ihminen, entä paha? Mitä mielikuvia sana hyveellisyys hertättää? Miten hyvä ja paha mielestänne ilmenevät elokuvassa?

1.b

Käsitelkää ihmisen sisäistä hyvää ja pahaa draamatyöskentelyn avulla. Jakakaa roolit: Saara, olkapäillä istuvat hyvä enkeli ja paholainen. Luokaa lähtötilanne, jossa Saaralle on selvinnyt hänen miehensä uskottomuus. Saaran luonteen hyvä ja paha kamppailevat, luokaa draamatyöskentelyn jännite tämän

kamppailun varaan. Mitä olkapäillä istuvat enkeli ja piru neuvovat ja sanovat Saaralle. Mitä erilaisia vaihtoehtoja hänellä olisi? Millaiset tunteet, arvot, etiikka ja filosofinen pohdinta johdattavat hänet ratkaisuunsa? Mihin ratkaisuun teidän Saaranne päätyy? Voitte tuoda omaan draamaanne myös muita rooleja elokuvasta. Esittäkää oman ryhmänne versio muille ja pohtikaa millaisia erilaisia ratkaisumalleja ja tapahtumankulkuja olette kehittäneet.

2.a

”Tunne itsesi” (*Gnothi seauton*) on tunnettu Antiikin Kreikan periaate. Hyve-etiikassa ajatellaan etiikan lähtevän ihmisen omasta persoonasta. Ajatellaan että itsensä tunteva ihminen osaa elää oikein ja se heijastuu myös suhteessa toisiin. Miten hyvin elokuvan henkilöt tuntevat itsensä? Pohdi asiaa elokuvan roolileikkien kautta.

2.b

Naamio on elokuvassa toistuva elementti ja sitä voisi pitää keskeisenä symbolina. Pohtikaa yhdessä missä yhteyksissä ja kohtauksissa naamio elokuvassa esiintyy. Mitä naamiotematiikka merkitsee ja mitä sillä kerrotaan? Mitä merkityksiä naamioon liittyy?

Siirtykää sitten yleisestä yksityiseen pohtimalla omia ”naamioitanne”. Mitä rooleja teillä on eri tilanteissa? Millaisia ”naamioita” käytätte? Kuvaamataidon tunnilla voitte tehdä oman naamionne valitsemallanne tekniikalla, esimerkiksi savesta. Kuvatkaa naamion omat, aidot kasvonne. Miettikää miltä persoonanne näyttäisi naamiona.

Voitte käsitellä naamioiden avulla elokuvaa laajemminkin tekemällä naamio jostakin elokuvan teemasta tai siinä käsitellystä tunteesta.

Miettikää ovatko oman naamionne kasvot valheen vääristämät vai ehkä rakkauden riivaamat, miltä näyttää petetyn naamio? Valitkaa oma naamioaiheenne: valhe, rakkaus, pettymys, luottamus,

3.a

Hyveet ja hyveen luonne ovat askarruttaneet filosofien mieliä antiikista lähtien. Nykyään lukemattomista hyvetulkinnoista nousee pinnalle usein Aristoteleen käsitys hyveestä. Ottakaa pienissä ryhmissä selvää millainen Aristoteleen hyvekäsitys oikein on. Esitelkää tiedonetsinnän tuloksenne muille ryhmille ja esittäkää myös omia mielipiteitänne Aristoteleen käsityksistä ja niiden käyttökelpoisuudesta nykyään.

Aristoteles painottaa hyve-etiikassaan harmoniaa, hyveiden tasa-painoa ja liiallisuuden poissaoloa, kohtuullisuutta. Jokaisesta hyveestä voi tulla äärimmäisyydessään pahe, siksi hyve löytyy keskiteiltä. Hyveitä ei kuitenkaan ole ilman päämäärää, josta käsin vasta voidaan ymmärtää toimintaa ja elämäntapaa. Aristoteles pitää myös järjellisyttä hyvän ihmisen tuntomerkinä. Järkevä ihminen kykenee tekemään valintoja arvojensa perusteella.

Aristoteleen etiikasta:

http://www.netn.fi/297/netn_297_uur.html

Yleistä Aristoteleesta:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Aristoteles>

<http://joyx.joensuu.fi/~rhuttun/jkl/antiikki2.html>

<http://www.saunalahti.fi/arnoldus/aristote.html>

3.b

Tarkastelkaa perinteistä hyveiden ja paheiden luetteloa:

Hyveet – Viisaus, Oikeudenmukaisuus, Rohkeus, Kohtuullisuus, Hyväntahtoisuus

Paheet – Tyhmyys, tietämättömyys, Väärämieleisyys, Pelkuruus, Ylettömyys, Pahantahtoisuus

Keskustelkaa ja pohtikaa yhdessä mitä nämä hyveet ja paheet oikeastaan ovat ja miten ne ilmenevät käytännössä.

Etsikää *Musta jää* -elokuvasta esimerkkejä, löydätekö esimerkit kaikkiin hyveisiin ja paheisiin?

Puuttuuko listasta mielestänne jotain oleellista? Tehkää omat hyveiden ja paheiden listanne ja muodostakaa niistä huoneentauluja luokkanne seinälle. Keskustelkaa yhdessä ja miettikää mitkä hyveet ovat teidän mielestänne oleellisimpia.

3.c

Mustan jään henkilöillä vaikuttavat välillä hyveet olevan hukassa, mutta koko elokuvan päättää kuitenkin Saaran toivotus Tuulille ”kaikkei hyvää.” Miten tulkitsisitte tätä hyve-etiikan näkökulmasta. Mitä hyveitä se ilmentää?

3.d

Sokrateksen mukaan ”hyve on tietoa”. Mitähän tämä mahtaa tarkoittaa? Keskustelkaa yhdessä ja keksikää käytännön esimerkkejä.

3.e

Onko rakkaus hyve? Kirjoittakaa lapuille omia mietteitänne rakkauden olemuksesta, voitte pukea ajatuksenne vaikkapa aforismin muotoon tai riimitellä ne runoksi. Lapun voitte tehdä nimettömänä. Kootkaa lapuista luokan seinälle rakkauspolku ja katsokaa yhdessä mihin polkunne johtaa ja millaisia haaroja siinä on.

Keskustelkaa millaisia rakkauden muotoja ja rakkauskäsityksiä ja rakkauden symboleja (esimerkiksi punaiset ruusut) elokuvassa esiintyy?

4.

”Onnellisuus on ihmisen perimmäinen päämäärä.” Mitä tämä Aristoteleen aivoitus mielestänne tarkoittaa? Mikä teidän mielestänne on ihmiselämän päämäärä ja miten se voitaisiin saavuttaa? Mistä teidän onnellisuutenne koostuu?

Tarkastelkaa sitten näiden pohdintojen pohjalta elokuvan henkilöiden onnellisuuden astetta. Kirjoittakaa ryhmissä heille ohjeita ja tienviittoja onnellisempaan ja onnistuneempaan elämään.

Onnen ja onnellisuuden arvoitus on vaivannut filosofeja antiikista asti. Joidenkin filosofien mielestä kaikessa ihmisen toiminnassa on kyse onnen tavoittelusta. Aristoteles tarkoittaa onnella hyvää elämää, jota onnellinen ihminen elää hyveellisesti ja järkevästi äärimmäisyyksiä välttäen. Onnellisuus ja onnen käsite ovat siten kiinteä osa hyve-etiikkaa.

Arvot ohjaavat elämän tiellä

1.a

Tehkää jokaiselle elokuvan henkilölle ”arvokartoitus” miettikää mitä hänestä ja hänen arvoistaan voitte elokuvan perusteella päätellä.

Ihmisen arvot ja arvostukset määräävät hänen päämääränsä. Mitä elokuvan henkilöiden arvoista voidaan sanoa heidän toimintansa päämäärien perusteella? Mitä heidän tekonsa kertovat arvoista niiden takana?

Miettikää omia päämääriänne ja arvoja niiden takana. Mitkä arvot ohjaavat elämääänne ja valintojanne? Mistä luulette arvojenne tulevan?

1.b

Etsikää elokuvasta esimerkkejä seuraavista arvoista:

Hedonistiset arvot eli mielihyväarvot, moraaliarvot, esteettiset arvot eli kauneusarvot, valtaan liittyvät arvot, sosiaaliset arvot, taloudelliset arvot.

Esim. taloudellinen arvo ilmenee vauraana elämäntapana, jolloin raha on päämäärä. Syrjähyppy voisi olla esimerkki hedonistisista arvoista.

2.

Kun puhutaan arvoista, voidaan puhua myös elämänsuunnitelmasta, jossa ihmisen arvot näkyvät. Elämänsuunnitelman ydin on rooli, jonka ihminen kokee omakseen. Tähän liittyvistä periaatteista, teoista ja arvoista elämänsuunnitelma muodostuu. Kun ihmisellä on elämänsuunnitelma, hän pyrkii elämään arvojensa mukaisesti. Ajatelkaa elämänsuunnitelmaa karttana ja piirtäkää oma elämänsuunnitelmanne, mikä on sen lähtöpiste ja päämäärä? Millaisia tienviittoja matkalta löytyy?

Pohtikaa millaista elämänsuunnitelmaa elokuvan henkilöiden teot ja arvot ilmaisevat?

3.a

Jokelan tragedia on herättänyt keskustelua filosofian opetuksen lisäksi myös yhteiskunnan arvoista. Esimerkiksi Helsingin Sanomien Mieli-pide-sivulla Ossi Hiisiö julisti kirjoituksessaan *Yli-ihmiset vaikuttavat yhteiskunnassamme* (HS 25.11.2007) hyvinvointivaltion olevan mennyttä. Hän kiteyttää näkemyksensä yhteiskunnan tilasta näin:

”Joka tapauksessa me kai tajuumme, että koulussa opittujen ja juhlapuheissa kuvailtujen arvojen ja todellisten vallitsevien arvojen välillä on paha ristiriita. Siinä on fiksuimmillakin nuorilla sulatteleminen. Aikuiset ovat jo sopeutuneet. Itse asiassa me elämme yli-ihmisyhteiskunnassa. Kuten vasta ilmestynyt tutkimus (talouskasvun hedelmät – kuka sai ja kuka jäi ilman) todistaa, kymmenesosa kansalaisista muodostaa yläluokan, jonka tuloilla, varallisuudella ja ilmeisesti myös vaikutusvallalla ei ole mitään rajaa.”

Kirjoittakaa oma vastineenne mielipidekirjoitukseen, mikä on oma näkemyksenne yhteiskunnan arvoista ja paljon puhutusta arvokriisistä? Yhteisöetiikan mukaan yhteiskunnan sisältämä kulttuuri määrää arvot, jotka ihminen saa kulttuuriin syntyessään. Millaiset arvot te olette saaneet kulttuuristamme? Oletteko saaneet arvojanne myös muualta?

Pohtikaa millaiset arvot vallitsevat maailmassa, jossa *Mustan jään* henkilöt elävät. Miettikää erityisesti perheeseen, avioliittoon ja parisuhteeseen liittyviä arvoja ja miten ne ilmenevät elokuvassa. Heijastaako elokuva mielestänne nyky maailman arvoja tai arvokriisiä, millä tavalla?

3.b

Mitä tarkoitetaan Humen lailla, jota kutsutaan myös Humen giljotiiniksi?

Arvoja ei voi johtaa faktoista järkiperusteisesti. Järkeä ei siis voi olla moraalisesti velvoittavaa. Moraalista hyvää ja pahaa ei myöskään voi havaita teoissa. Järjen sijaan tunne antaa ihmiselle arvot ja elämän päämäärät. Humen mukaan ihmiset oppivat pitämään esim. kasvatuksen kautta joitakin asioita hyvinä, toisia pahoina.

4.a

Moraalinen pohdinta edellyttää vapautta, joka sisältää vastuun vapaasti tehdyistä valinnoista. Elokuvan henkilöt ovat myös vapaan tahdon omaavia yksilöitä, jotka viime kädessä joutuvat kantamaan vastuun valinnoistaan.

Elokuvasta nousee esiin monia etiikan kannalta olennaisia teemoja. Pohtikaa vihan, koston, valehtelun, pettämisen ja anteeksiannon kysymyksiä etsimällä esimerkkejä elokuvasta. Mitä muita eettisiä teemoja nostaisitte elokuvasta esiin?

4.b

Yksi elokuvan ytimessä olevia asioita on valehtelu, joka aiheuttaa monet elokuvan ristiriidoista ja solmuista.

Mitkä ovat elokuvan henkilöiden valehtelun motiivit?

Elokuva alkaa Leon valheella kun hän kieltää pettäneensä Saara-vaimoan, joka epäilee miestänsuhteesta. Selitä miehen toiminta käytännöllisen päättelyn rakenteen kautta.

Leon valehteluun johtaa käytännöllinen päättely. Käytännöllisen päättelyn rakenteessa ensin ilmaistaan halun, jota seuraa tieto ja uskomus jotka johtavat tekoon. Elokuvan tapauksessa Leo ei halua että Saara saa selville hänen uskottomuutensa ja hän uskoo ainoastaan valehtelun estävän ikävät seuraukset tätä käytännöllisen päättelyn ketjun päättää teko eli valehtelu.

4.c

Mitä tarkoitetaan vastuulla? Mitä on moraalinen vastuu? Onko tilannetta jossa tarkoitus pyhittää keinot? Etsikää vastauksia kysymyksiin pohtimalla kysymyksiä elokuvan ja sen henkilöiden toiminnan kautta.

4.d

Mitä tarkoitetaan eettisen vastuun laajenevilla kehillä? piirtäkää jokaisen elokuvan henkilön eettisen vastuun kehä.

Ajatus eettisen vastuun laajenevista kehistä on peräisin stoalaisuudesta. Sen mukaan ensimmäisen kehän ”minästä” eettinen vastuu laajenee perheeseen, sukuun, maanmiehiin, muihin ihmisiin, luontoon ja maailmankaikkeuteen.

4.e

Mitä tarkoitetaan altruismilla, egoismilla ja egosentrismillä. Etsi elokuvasta esimerkkejä näistä.

Altruismilla tarkoitetaan muiden ihmisten huomioon ottamista.

Egoistille hän itse on maailman tärkein ihminen jonka vapaus, halut ja toiminta ovat hänen mielestään tärkeämpiä kuin muiden. Egoisti ajattelee vain itseään eikä välitä muista. Tällainen ajattelu on egosentrismiä eli itsekkyyttä.

Elokuvassa Leo voidaan nähdä egoistina jonka maailma pyörii hänen itsensä ympärillä ja muut ovat olemassa vain hänen halujaan varten.

4.f

Sana vapaus herättää varmasti monenlaisia mielleyhtymiä, ehkä ajattelet olevasi vapaa kuin taivaan lintu tai voihan vapaus olla vankilakin. Filosofissa vapauden käsite on tärkeä, Vapauden on sanottu olevan ihanteista suurin.

Keskustelkaa yhdessä mitä vapaus teille merkitsee ja mitä vapaus oikeastaan on.

Vapaus liittyy ihmisen mahdollisuuteen tehdä valintoja ja päättää tekemisistään sekä myös ottaa niistä vastuu. Yksilön voidaan katsoa olevan vapaa silloin kun mikään ulkoinen ei määrää hänen tekemisiään. Toisaalta vapaudenkin voidaan kollektivismin hengessä katsoa olevan yhteisön puitteissa toteutuvaa.

Vapaus voidaan jaotella sosiaaliseen vapauteen (toiminnan ulkoisten esteiden puuttuminen), tahdon vapauteen (ihminen voi toimia toisinkin kuin itse asiassa toimi), autonomiaan (ihminen on itsenäinen ja hän toimii omilla ehdoillaan) ja eettiseen/moraaliseen vapauteen (kun ihminen valitsee oikein hän on moraalisesti vapaa, väärin valinta merkitsee vapauden menettämistä.)

Mitä vapauden lajeja löydät elokuvasta?

Oppimateriaalin on laatinut
FM Marjo Kovanen.

Oppimateriaalin on tuottanut
Anna-Liisa Puura-Castrén
Koulukinosta.